

**Archeologienota
Temse – Kasteelstraat 85
Scheldebad**

Natasja Reyns

Temse
2016

Colofon

Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bvba

All-Archeo bvba
Laagstraat 12
9140 TEMSE

Wettelijk depot nummer
D/2016/12.807/22

© All-Archeo bvba

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en /of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

All-Archeo bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
2	Verslag resultaten bureauonderzoek.....	7
2.1	Administratieve gegevens	7
2.2	Archeologische voorkennis	10
2.3	Onderzoeksopdracht	11
2.3.1	Vraagstelling en randvoorwaarden	11
2.3.2	Beschrijving geplande werken.....	11
2.3.3	Werkwijze	14
2.4	Assessmentrapport	16
2.4.1	Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied.....	16
2.4.2	Historische beschrijving van het onderzochte gebied	18
2.4.3	Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader	23
2.4.4	Interpretatie van het onderzochte gebied	25
2.4.5	Synthese	25
2.4.6	Afweging noodzaak verder vooronderzoek	27
2.4.7	Samenvatting gericht op een gespecialiseerd publiek.....	28
2.4.8	Samenvatting gericht op een niet gespecialiseerd publiek.....	28
3	Bibliografie.....	29
3.1	Publicaties	29
3.2	Websites	29
4	Bijlagen	31
4.1	Archeologische periodes	31
4.2	Plannenlijst	31
4.3	Fotolijst.....	31

1 Inleiding

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 5000 m² of meer beslaat en de betrokken percelen volledig gelegen zijn buiten woongebied of recreatiegebied en buiten archeologische zones opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones en buiten beschermde archeologische sites, zoals bepaald in artikel 5.4.1 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013.

Alle coördinaten die weergegeven worden, zijn uitgedrukt in Lambert 72, tenzij anders vermeld.

De uitvoering van vooronderzoek zonder ingreep in de bodem gaat steeds de uitvoering van vooronderzoek met ingreep in de bodem vooraf. Het doel van een archeologisch vooronderzoek wordt immers met een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed bereikt.

2 Verslag resultaten bureauonderzoek

Het doel van de archeologische bureaustudie is de aanwezigheid, aard en bewaringsomstandigheden van de archeologische monumenten te kunnen inschatten, de landschappelijke opbouw van het gebied te kennen, om de impact van de werken op het aanwezige archeologische erfgoed in te schatten en daaruit concrete aanbevelingen te formuleren voor de verdere prospectiestrategie.

2.1 Administratieve gegevens

Projectcode: 2016E17

Erkend archeoloog: All-Archeo bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

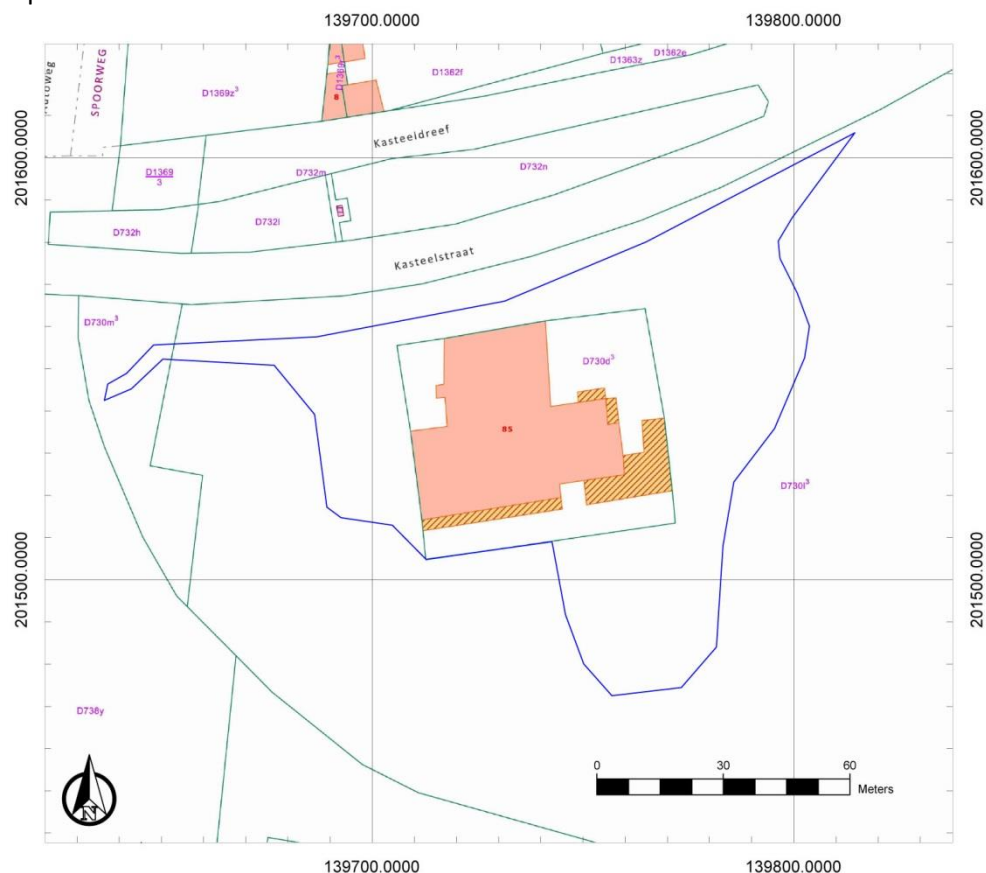
Locatie (provincie, gemeente, deelgemeente, adres, toponiem): Oost-Vlaanderen, Temse, Temse, Kasteelstraat 85, Uil

Bounding box x/y Lambert 72 coördinaten:

- 139688, 201551
- 139756, 201559
- 139757, 201511
- 139693, 201516

Kadastrale percelen: Temse, afdeling 2, sectie D, nummer 730d3, 730I3 en 730m3

Kadastraal plan:

Figuur 1: Kadasterplan met aanduiding van het onderzoeksgebied in blauw. Dit geeft de zone aan waar het nieuwe gebouw zal opgericht worden en waarbinnen omgevingswerken zullen plaatsvinden (voornamelijk bestaande uit het rooien van bomen en de aanleg van verharding) (http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/?local=nl_BE)

Oppervlakte onderzoeksgebied: 8500 m²

Topografische kaart:

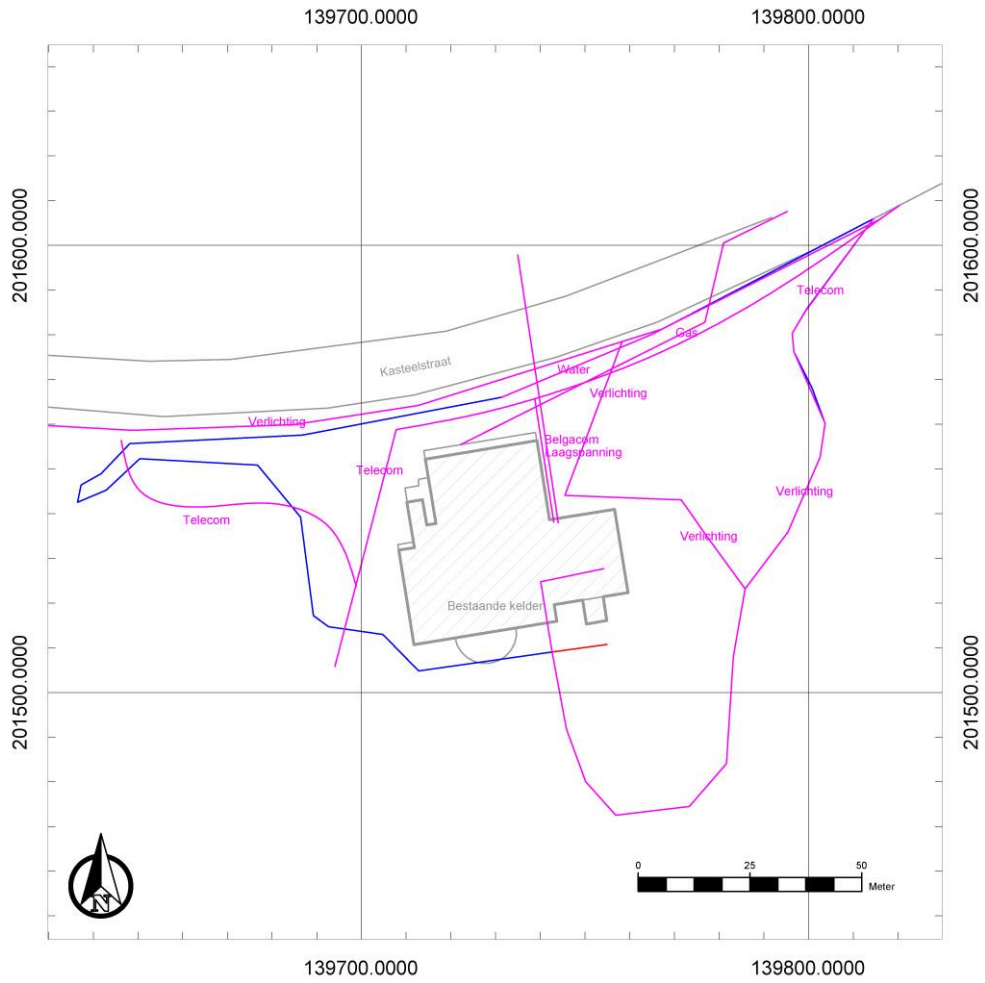
Figuur 2: Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.dov.vlaanderen.be>)

Begin- en einddatum uitvoering onderzoek: 10/05/2016-15/06/2016

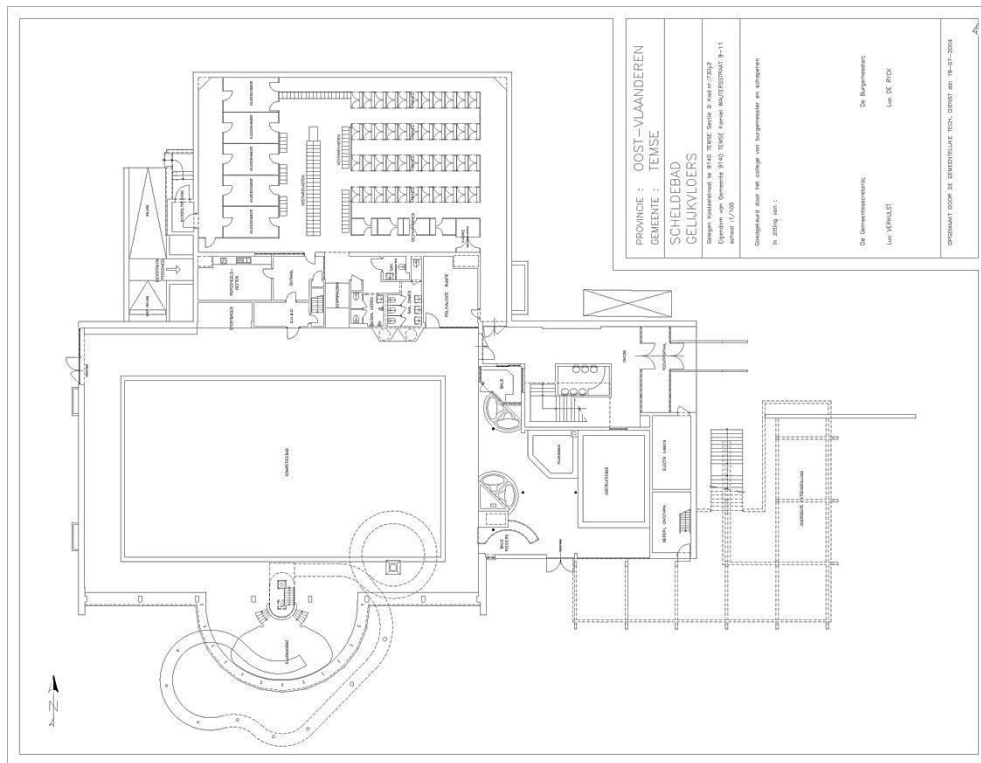
Relevante termen uit de thesauri bij de Inventaris Onroerend Erfgoed: bureauonderzoek, steentijd, Romeinse tijd, late middeleeuwen, nieuwe tijd, nieuwste tijd, burcht, kasteel

Verstoorte zones (Figuur 3): de footprint van het bestaande zwembad heeft een oppervlakte van ca. 1700 m². De kelder onder het bestaande zwembad heeft een oppervlakte van 1560 m² en een diepte van 6,00 m onder het maaiveld. Dit betekent dat het grootste deel van het bestaande zwembad onderkelderd is en dus verstoord is tot een diepte van 6,00 m. Verder zijn ook de aanwezige nutsleidingen te beschouwen als beperkte verstoringen.

Figuur 3: Overzicht verstoorde zones

Figuur 4: Bouwplan gelijkvloers bestaande toestand (gemeente Temse)

2.2 Archeologische voorkennis

Op 23 november 2015 werd een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd ter hoogte van het zwembad (Figuur 5). Er werden drie proefsleuven aangelegd ten westen en ten zuiden van het zwembad. De meest zuidelijke proefsleuf werd onderbroken door een afwateringsbuis. Bijkomende sleuven waren nog gepland in het grasperk ten noorden van het gebouw, maar deze werden op basis van de aanwezigheid van diverse nutsleidingen en septische putten niet uitgevoerd.¹

In alle proefsleuven werd tot op meer dan 3 m onder het maaiveld modern bouwpuin en geroerde grond aangetroffen (Figuur 6), te relateren aan de sloop van het 19de-eeuwse kasteel in 1965. Nergens werd de onaangerode moederbodem vastgesteld. De aard en de omvang van de vastgestelde verstoring betekent dat er ter hoogte van het zwembad geen archeologische site meer te verwachten is. Sporen die mogelijk aanwezig geweest zijn, zijn door de sloop van het 19de-eeuwse kasteel volledig vergraven.²

Figuur 5: Locatie van de werkputten ten westen en ten zuiden van het zwembad (naar Lauwers s.d., 1, fig. 1)

¹ Lauwers s.d., 1

² Lauwers s.d., 1

Figuur 6: Zicht op de proefsleuf ten zuiden van het zwembad (Lauwers s.d., 2, fig. 2)

2.3 Onderzoeksopdracht

2.3.1 Vraagstelling en randvoorwaarden

Naar aanleiding van geplande werken ter hoogte van het onderzoeksterrein werd een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd. Hierbij staat de vraag centraal wat de impact zal zijn van de geplande werken op het archeologisch bodemarchief. Op basis daarvan wordt een afweging gemaakt of verder archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem nodig is.

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

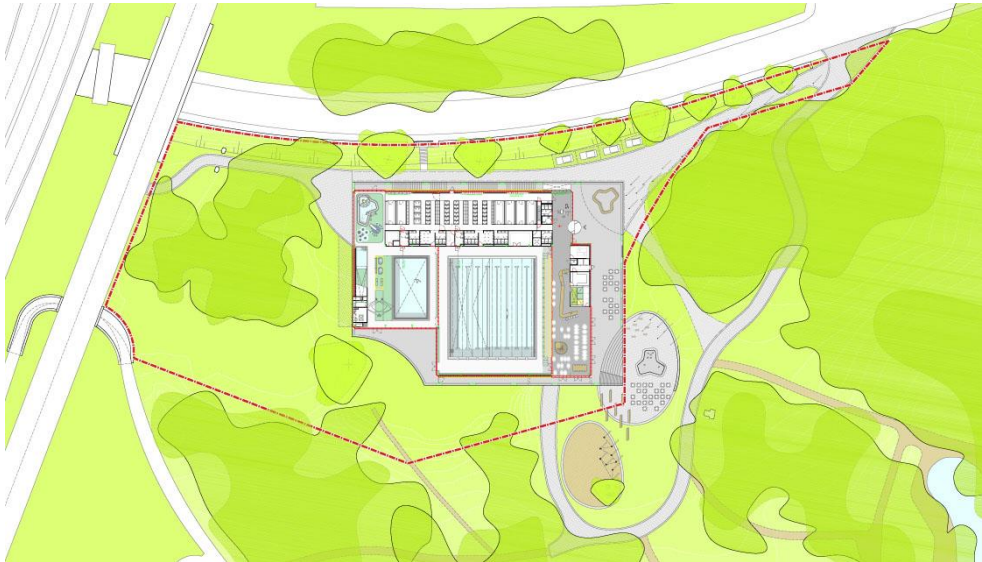
- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?
- Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?

2.3.2 Beschrijving geplande werken

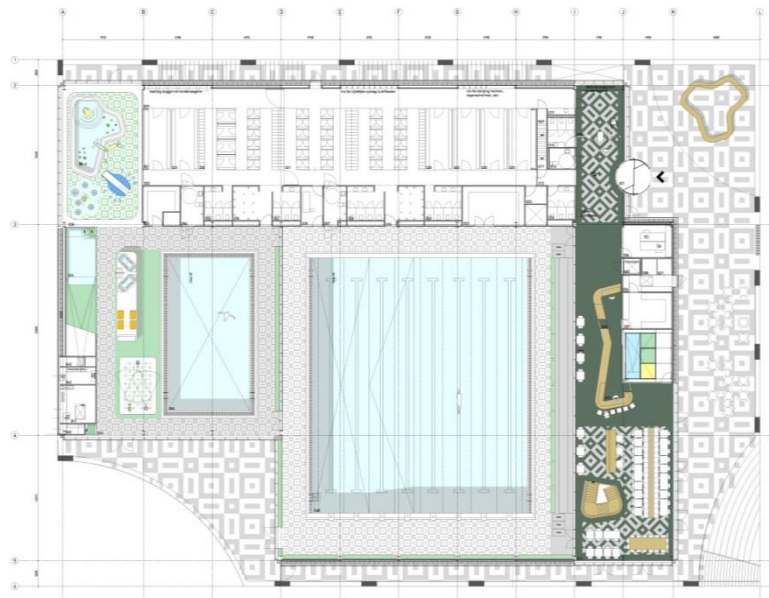
Het zwembad van Temse in het Scheldepark is omwille van bouwtechnische problemen, met name betonrot, aan vervanging toe. Na afweging werd geopteerd om het nieuwe zwembad met parkeergelegenheid op de locatie van het huidige zwembad te realiseren.³

---

³ ECO-InSight 2015, 4

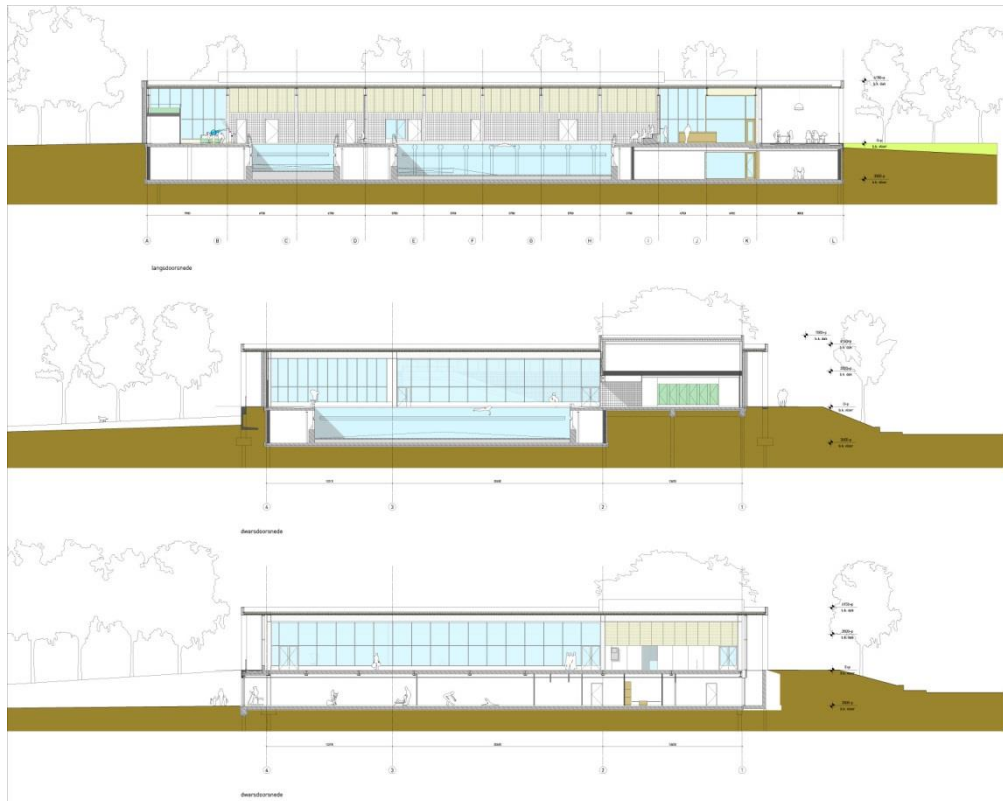

Figuur 7: Ontwerpplan (slangen+koenis architecten)

Figuur 8: Inplantingsplan gelijkvloers (slangen+koenis architecten)

Voor het nieuwe zwembad wordt een deel van het terrein ontbost en wordt het bestaande zwembad gesloopt. De bouwput en de funderingen worden uitgegraven. De diepere kelder van het bestaande zwembad wordt aangevuld.

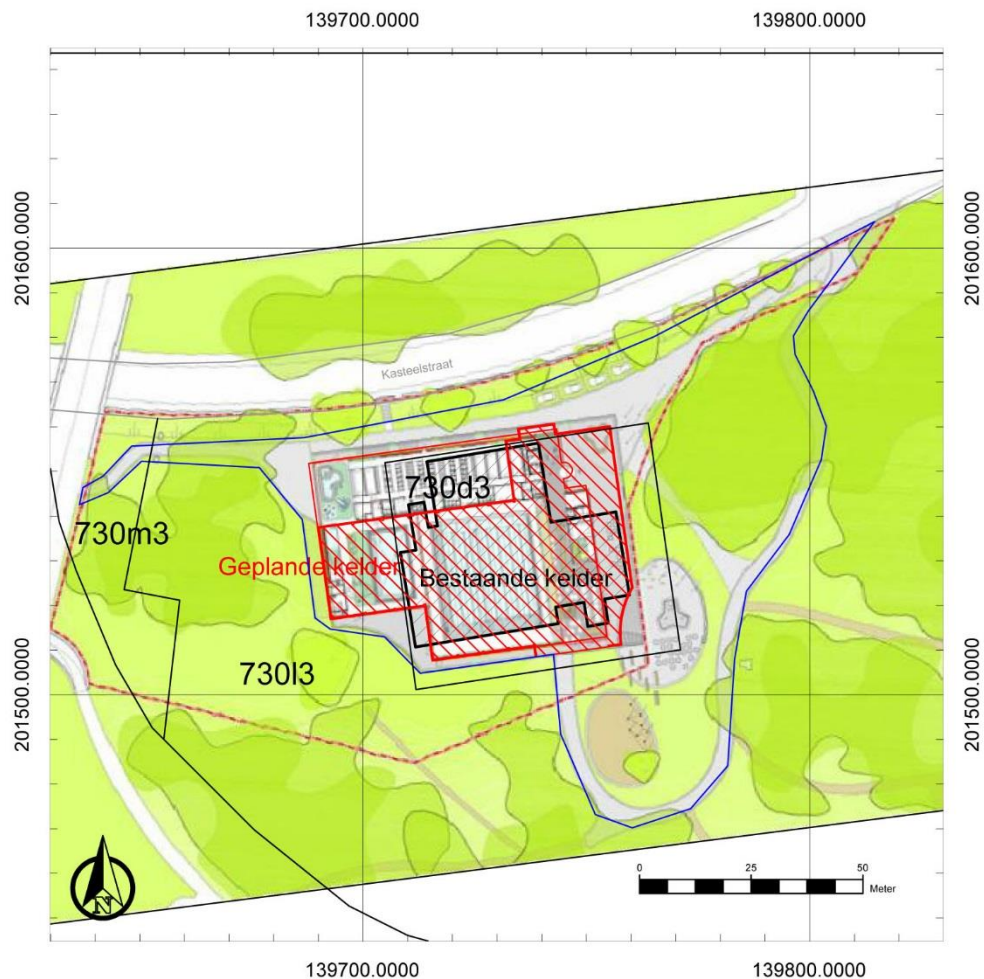
Figuur 9: Doorsnedes (slangen+koenis architecten)

De footprint van de nieuwbouw (Figuur 8) heeft een oppervlakte van ca. 2575 m². Een groot deel van de geplande nieuwbouw zal onderkelderd worden (ca. 2290 m²). De verstoringsdiepte van het onderkelderde deel bedraagt ca. 4 m onder het maaiveld. De verstoringsdiepte van de funderingen in het niet onderkelderde deel bedraagt ca. 70 cm. De omvang van de kelderverdieping is in het oosten ruimer dan de footprint van het gebouw op het gelijkvloers. Dit betekent dat de ingreep in totaal een oppervlakte heeft van 2997 m².

De ontbossing die gepland is, is voorzien ter hoogte van de uitbreiding van het nieuwe gebouw, ten opzichte van het bestaande gebouw. Er worden dus enkel bomen gerooid binnen de footprint van het nieuwe gebouw.

Ten noorden van het zwembad wordt een nieuwe verharding voorzien parallel aan de Kasteelstraat, die ruimer is dan de bestaande verharding (Figuur 11). Ten oosten van het zwembad wordt het nu aanwezige wandelpad heraangelegd en wordt een terras met fontein voorzien. Deze ingreep zal maximaal tot 50 cm onder het maaiveld plaatsvinden. Inclusief de zone waarin omgevingsaanleg zal plaatsvinden, heeft het onderzoeksgebied een oppervlakte van ca. 8500 m². Er wordt ook een zone met speeltoestellen voorzien, maar deze zijn niet inbegrepen in de vergunningsaanvraag. De nutsleidingen blijven behouden.

Figuur 10: Geplande toestand (rood) op bestaande toestand (zwart) en aanduiding van het onderzoeksgebied (blauw)

Tijdens sonderingen die uitgevoerd werden op het terrein tot op een diepte van 5,50 m onder het maaiveld werd geen grondwater vastgesteld.⁴ Daarom is geen bronbemaling voorzien tijdens de geplande werken.

2.3.3 Werkwijze

Het bureauonderzoek heeft betrekking op een zone die gekenmerkt wordt door een hoge dichtheid aan bebouwing in het verleden en vooral een lange geschiedenis van bebouwing. Daarom heeft het bureauonderzoek als bijkomend doel de evolutie van de historische bebouwing te kennen. Daarvoor wordt bijzondere aandacht besteed aan het onderzoek van archieven en eventueel eerder uitgevoerd onderzoek naar de historische bebouwing. De belangrijkste bron hiervoor is het boek *De burcht en het kasteel van Temse*.⁵

Voor het bureauonderzoek zijn de aardkundige gegevens online opgezocht via www.dov.vlaanderen en www.geopunt.be. Van het tot nog toe uitgevoerde historisch en heemkundig onderzoek is een stand van zaken gemaakt met betrekking tot het onderzoeksgebied op basis van alle beschikbare publicaties (zie bibliografie). Het historisch kaartmateriaal is gegeoreferencieerd geraadpleegd op www.geopunt.be.

⁴ Group Verbeke 2015, 36

⁵ Papin 2015

Het belangrijkste beschikbare historisch kaartmateriaal werd geraadpleegd om de gebruiksgeschiedenis van het onderzoeksgebied van de laatste eeuwen zo goed mogelijk te kennen. Omdat vrij veel historisch kaartmateriaal en iconografische bronnen beschikbaar zijn, wordt enkel gebruik gemaakt van het kaartmateriaal en de bronnen die gedateerd zijn, omdat ze dan bijdragen aan het onderzoek naar de evolutie van de historische bebouwing. Ze worden enkel weergegeven wanneer ze een verandering in de bebouwing of de inrichting van het terrein weergeven. Met plannen uit het begin van de 17de eeuw, 1639, 1771-1778 en 1842 worden vier momentopnames getoond, die de evolutie van de bebouwing en het landschap errond tonen.

Beschikbare stafkaarten en luchtfoto's van het onderzoeksterrein worden geraadpleegd op www.geopunt.be en op www.cartesius.be. Ze worden enkel weergegeven in voorliggende studie wanneer ze een relevante bijdrage kunnen leveren aan de onderzoeksvragen met betrekking tot de landschapshistoriek, de gebruiksgeschiedenis van het terrein of de evolutie van de historische bebouwing.

In het kader van de vraagstelling rond het archeologisch potentieel van het terrein werden de Centrale Archeologische Inventaris en de landschapsatlas geraadpleegd. De Centrale Archeologische Inventaris is een inventaris van tot nog toe gekende archeologische vindplaatsen. Vanwege het specifieke karakter van het archeologisch erfgoed dat voor ons verborgen zit in de ondergrond, is het onmogelijk om op basis van de Centrale Archeologische Inventaris met zekerheid uitspraken te doen over de aan- of afwezigheid van archeologische sporen. De aan- of afwezigheid van archeologische sporen dient met verder archeologisch onderzoek vastgesteld te worden.

Bijkomend archiefonderzoek is niet uitgevoerd omdat dit reeds uitvoerig gebeurde in het kader van het boek *De burcht en het kasteel van Temse*,⁶ dat in voorliggende studie als bron gebruikt is.

---

⁶ Papin 2015

2.4 Assessmentrapport

2.4.1 Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied

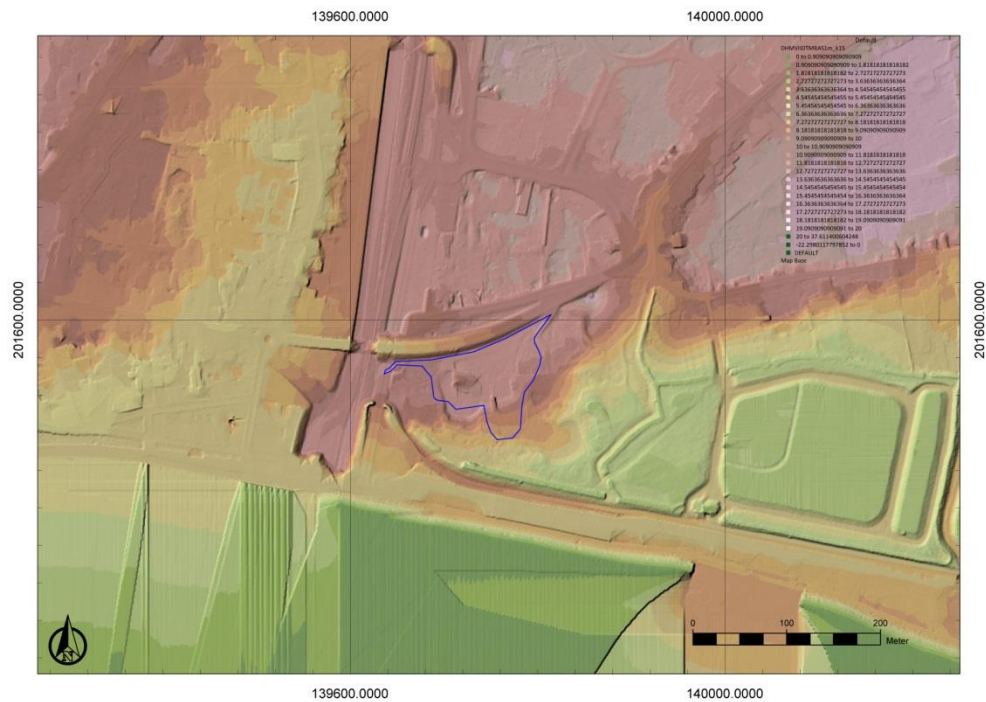
Het onderzoeksgebied is gelegen aan de Kasteelstraat 85 in Temse. Hydrografisch behoort het terrein tot het Beneden-Scheldebekken. Ten zuiden van het terrein bevindt zich de Schelde. Ten westen loopt de Vrouwenhofbeek en ten oosten en zuidoosten loopt de Hollebeek.

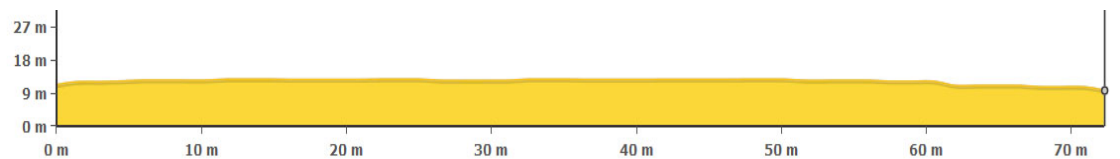
Figuur 11: Luchtfoto van 2015 met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.geopunt.be/kaart>)

Het onderzoeksgebied ligt op de zuidelijke rand (Figuur 12) van de Wase cuesta (zie verder), op een hoogte van ca. 12,45 m TAW. Ten zuiden helt het terrein sterk af richting de Schelde (Figuur 13). Ten oosten en ten westen van het onderzoeksgebied zijn de valleien van de Hollebeek en van de Vrouwenhofbeek duidelijk te zien in het reliëf.

Figuur 12: Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1m, met aanduiding van het onderzoeksgebied

Figuur 13: Hoogteverloop van noord naar zuid van het terrein (www.geopunt.be/kaart)

De tertiaire ondergrond van het onderzoeksgebied bestaat uit het Lid van Ruisbroek, dat gekenmerkt wordt als licht groengrijs tot grijsbruin zand dat sterk fossielhoudend is, soms met grote oesterschelpen. Een beetje ten noorden van het onderzoeksgebied bestaat de tertiaire ondergrond uit het Lid van Belsele-Waas.⁷

Het was voornamelijk tijdens het quartair dat het landschap zijn huidige uitzicht verkreeg. Vooral tijdens de koude perioden vond een sterke erosie plaats en een belangrijke uitschuring van de tertiaire lagen door rivieren. Zo ontstond een zwak golvend, laag heuvellandschap. Algemeen helt het landschap van het Waasland af naar het noordoosten toe. Het centrum van Temse is gelegen op de zuidelijke helling, die zeer steil is. Deze asymmetrische reliëfvorm wordt een cuesta genoemd.⁸

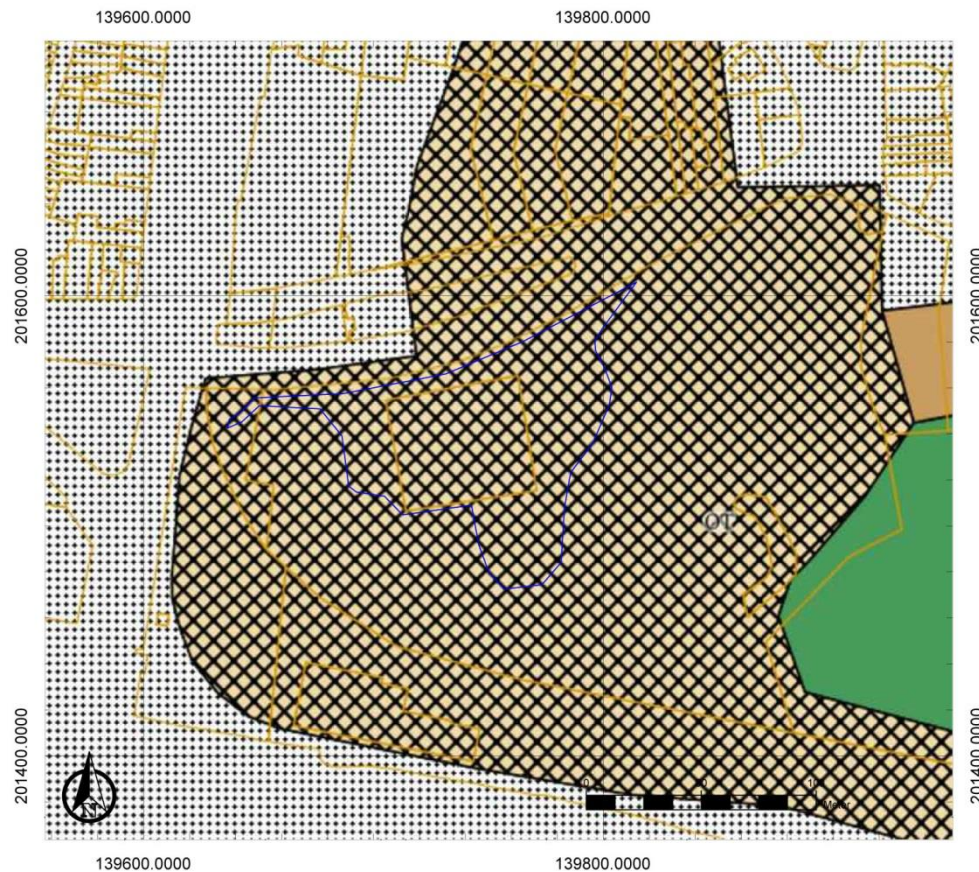
De bodemkaart verschaft slechts weinig gegevens. Het volledige terrein wordt weergegeven als sterk vergraven gronden. Tijdens het quartair werd ter hoogte van Temse een dekzandpakket van een drietal meter dikte afgezet. Dit pakket bestaat uit zandleem.⁹ Het onderzoeksgebied wordt gekenmerkt door Holocene en/of Tardiglaciale fluviatiele afzettingen bovenop de Pleistocene sequentie.¹⁰

⁷ www.geopunt.be/kaart

⁸ Thoen 1989, 15

⁹ Thoen 1989, 15

¹⁰ www.geopunt.be

Figuur 14: Bodemkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (<http://www.geopunt.be/>)

Het terrein wordt momenteel ingenomen door een zwembad en bevindt zich in een parkzone. Er zijn geen gegevens omtrent de erosiegevoeligheid van het terrein (kaart niet beschikbaar voor het onderzoeksgebied).

Landschappelijk ligt het onderzoeksgebied nog net op de zuidelijke helling van het Wase cuestafrent en vlakbij de Schelde. Deze ligging geeft het onderzoeksgebied een zeer hoog archeologisch potentieel.

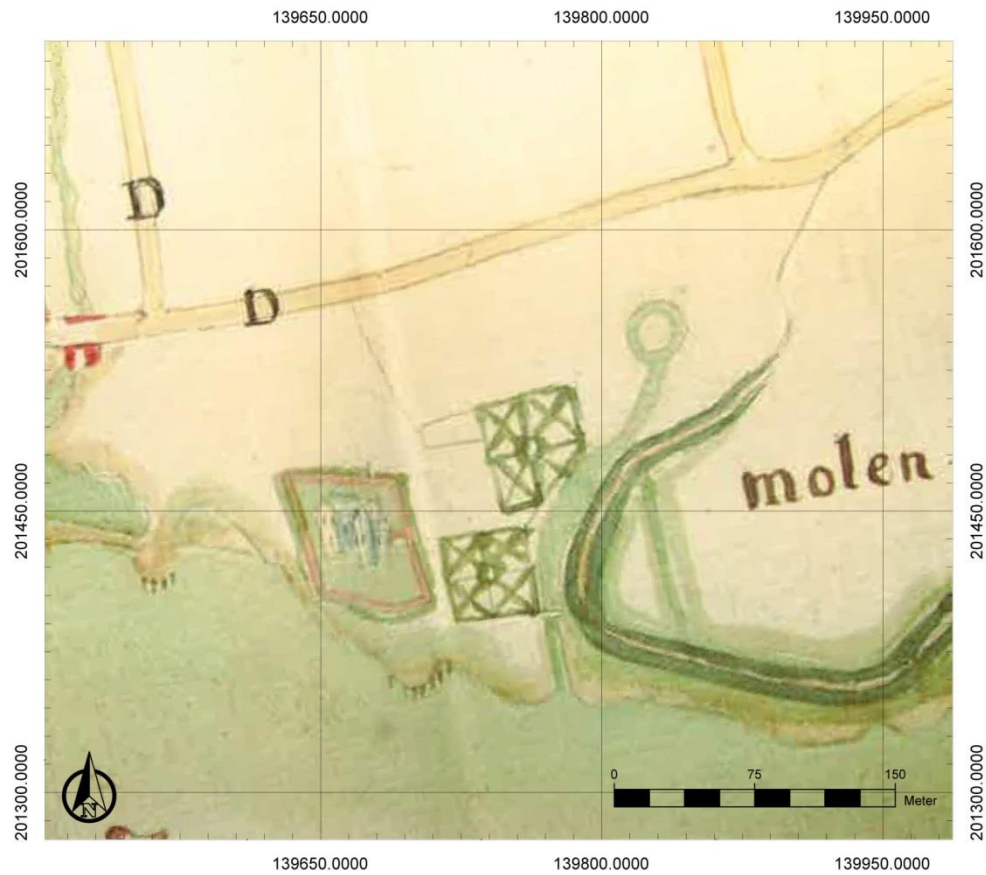
2.4.2 Historische beschrijving van het onderzochte gebied

Het onderzoeksgebied is gelegen in het kasteelpark van de verdwenen 13de-eeuwse waterburcht van Temse (Figuur 16). Kort voor 1240 deed zich volgens de bestaande theorieën een belangrijke wijziging voor in de loop van de Schelde, in de buurt van Temse. Een dubbele breuklijn zorgde ervoor dat een deel van de Durme, die voordien in Temse in de Schelde uitmondde, nu door de Schelde werd opgeslorpt en de Schelde zou gaan vormen. Weert kwam daardoor van de linkeroever op de rechteroever te liggen. Voor 1240 lag het kasteel van Bornem op de juiste plaats voor de controle van de Schelde. Vanaf 1240 was de betekenis van het kasteel van Bornem voor de controle van de Schelde uitgespeeld. Voor 1240 is het dus weinig waarschijnlijk dat er een burcht gestaan heeft in Temse. Feit is dat er verschillende argumenten voor en tegen de bouw van de burcht in Temse kort na 1240 zijn.¹¹ Pas in 1425 wordt effectief verwezen naar de burcht.¹²

¹¹ Papin 2015, 20-21

¹² Papin 2015, 11

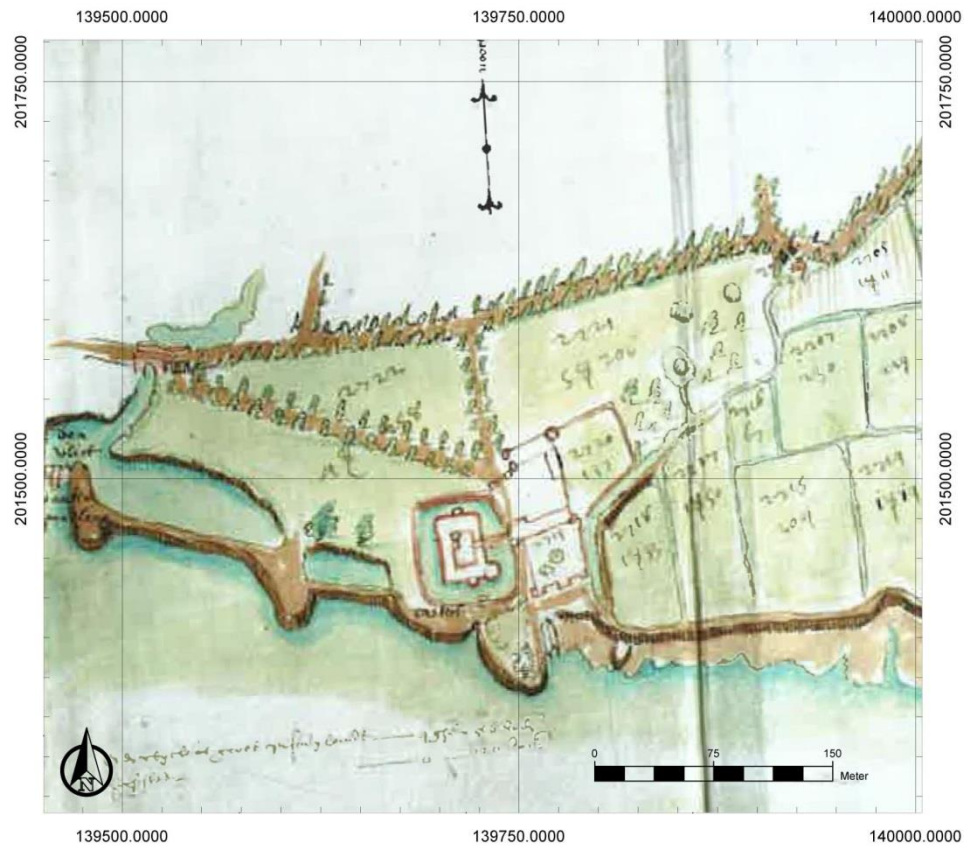

Figuur 15: Figuratieve kaart van de burcht uit het begin van de 17de eeuw. Het onderzoeksgebied kan niet nauwkeurig afgebakend worden door de onnauwkeurige georeferentie, maar bevindt zich ten noorden van de burcht (Papin 2015, 99)

Figuur 16: Tekening van de burcht door de Italiaanse kunstenaar Cantagallina in 1611 (Papin 2015, 103)

Het onderzoeksgebied is gelegen ten noorden van de burcht. Verschillende historische kaarten tonen dat het onderzoeksgebied op dat moment gelegen is in de parkzone rond de burcht.

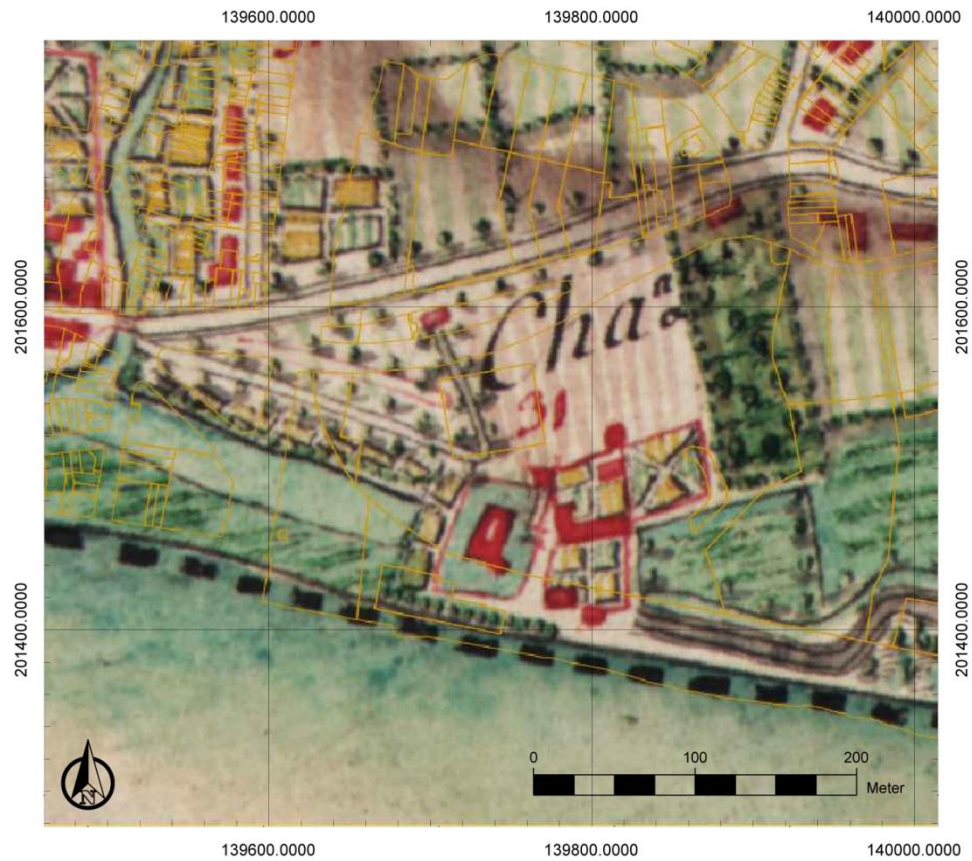

Figuur 17: De burcht volgens een plan uit 1639. Het onderzoeksgebied kan niet nauwkeurig afgebakend worden door de onnauwkeurige georeferentie, maar bevindt zich ten noorden van de burcht (Papin 2015, 108)

Onder Jan Baptiste Van Schoor werd de burcht na 1779 afgebroken. In 1783 gaf hij het domein, ontdaan van de burcht, per testament aan zijn nicht Marie Catherine Helman, die de bouw van een nieuw kasteel (Figuur 19) kon aanvatten.¹³ Dit kasteel bevond zich op de locatie van het huidige zwembad, zoals te zien is op de *Atlas cadastral parcellaire de la Belgique* van Popp. De bouwwerken aan het nieuwe kasteel nemen vier jaar in beslag, van 1783 tot 1787.¹⁴

¹³ Papin 2015, 145

¹⁴ Papin 2015, 145

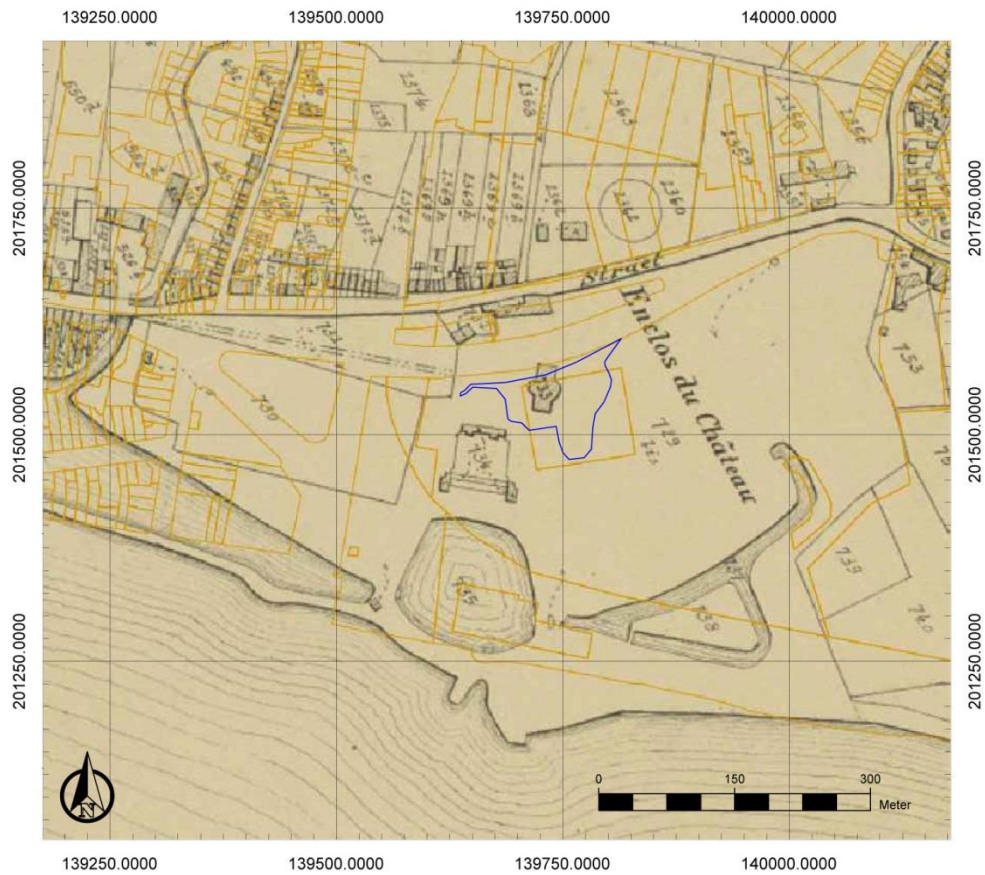

Figuur 18: Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden. Het onderzoeksgebied kan niet nauwkeurig afgebakend worden door de onnauwkeurige georeferentie, maar bevindt zich ten noorden van de burcht (<http://www.geopunt.be/kaart>)

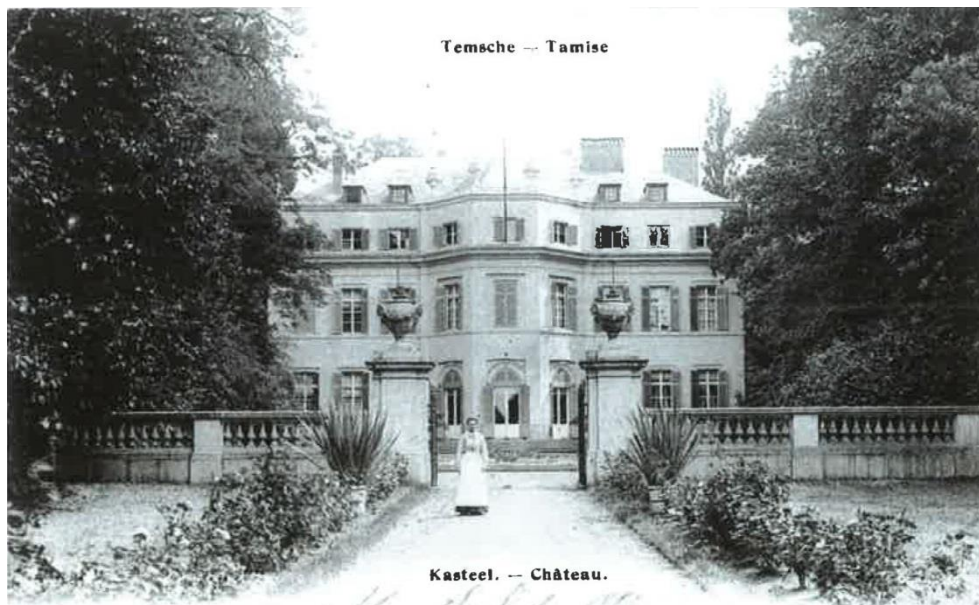

Figuur 19: Detail uit de aquarel 'panoramisch zicht op Temse' van P.I. De Gendt uit 1786 (Papin 2015, 147)

Figuur 20: Atlas cadastral parcellaire de la Belgique met aanduiding van het onderzoeksgebied (<http://www.geopunt.be/kaart>)

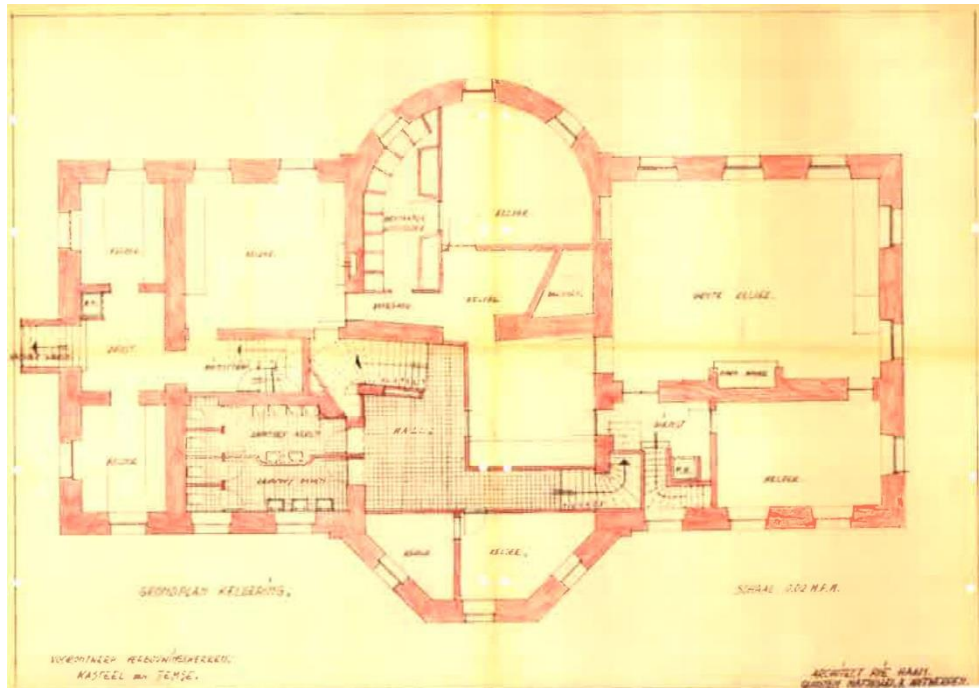

Figuur 21: Prentbriefkaart uit 1905 (Papin 2015, 183)

Tijdens de Eerste en de Tweede Wereldoorlog werd het kasteel bezet door de Duitsers.¹⁵ Na stappen met betrekking tot de onteigening van delen van het park wordt het domein in 1953 via een

¹⁵ Papin 2015, 200 en 213

‘minnelijke regeling’ verkocht aan de Staat. Plannen opgemaakt voor de herbestemming van het kasteel tonen dat het volledige kasteel onderkelderd was (Figuur 22). Nadat de gemeente het resterende deel van het domein in 1958 had gekocht, werd in 1963 beslist tot de afbraak van het kasteel en de bouw van een zwembad op de plaats van het kasteel. De afbraakwerken begonnen in 1965.¹⁶

Figuur 22: Kelderplan, opgemaakt voor de herbestemming van het kasteel (Papin 2015, 235)

2.4.3 Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader

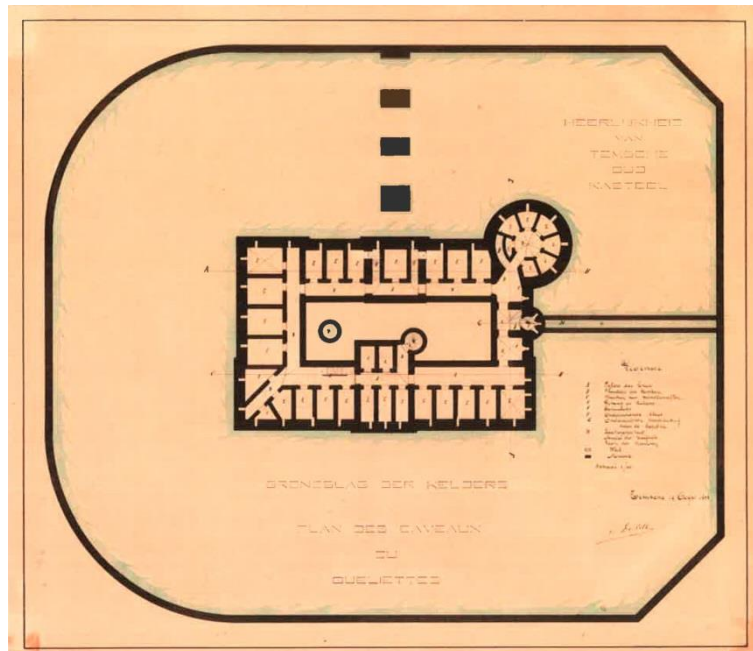
In de buurt van het onderzoeksgebied zijn verschillende gekende archeologische waarden gelegen. Ze kunnen inzicht bieden in het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied.

De belangrijkste archeologische vaststellingen hebben betrekking op het kasteelpark waar het onderzoeksgebied zich in bevindt. In 1893 werden bij werken de funderingen van de oude burcht (zie hoger) blootgelegd. Naar aanleiding van deze vondst werden grondplannen van de burcht opgetekend (Figuur 23).¹⁷ Bij de (her)aanleg van de brug over de Schelde, ten westen van het onderzoeksgebied, werd bouw materiaal gevonden dat mogelijk in verband te brengen is met het kasteel van Temse.¹⁸

¹⁶ Papin 2015, 213-214

¹⁷ Papin 2015, 34

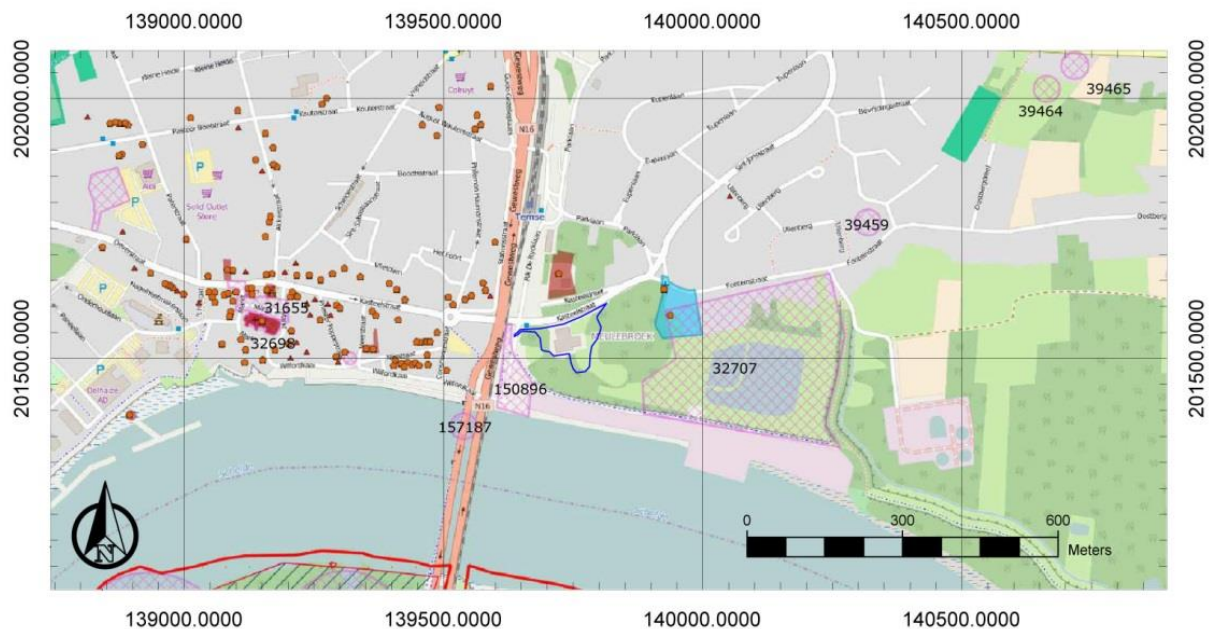
¹⁸ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 150896, Kasteelstraat/N16, geraadpleegd op 14/05/2016

Figuur 23: Plan van de kelderverdieping van de burcht (Papin 2015, 35)

Ten westen (Figuur 24) bevindt zich ook nog een watermolen aan de samenvloeiing van de Schelde en de Vrouwenhofbeek, opgericht in 1616 en in gebruik tot 1893. In 1986 werd de watermolen gerenoveerd.¹⁹

Nog verder ten westen bevindt zich de Onze-Lieve-Vrouwekerk. Tijdens archeologisch onderzoek werden de resten van een Romeinse voorloper en een vroeg-Romeinse kerkhofmuur vastgesteld.²⁰

Figuur 24: Overzichtskaart Centrale Archeologische Inventaris met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://geo.onroerendergoed.be/>)

¹⁹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 32699, De watermolen van Temse, geraadpleegd op 14/05/2016

²⁰ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 32698, O.L.V.-kerk, geraadpleegd op 14/05/2016

Een losse vondst van lithisch materiaal uit de steentijd werd aangetroffen bij het gereedmaken van de bedding voor het nieuwe bruggenhoofd ten westen van het onderzoeksgebied.²¹ Ook ten oosten van het onderzoeksgebied werden lithische vondsten uit de steentijd vastgesteld.²²

Ten oosten van het onderzoeksgebied bevindt zich een Romeinse bewoningskern. De resten kwamen aan het licht bij uitzavelingswerken. Er werd onder meer een vierkante houten waterput gevonden.²³ Op de markt voor de kerk, ten westen van het onderzoeksgebied, werden eveneens Romeinse resten aangetroffen. Het gaat om vier dakpanovens, vier kuilen en een grote hoeveelheid bouwkeramiek.²⁴

2.4.4 Interpretatie van het onderzochte gebied

Het onderzoeksgebied wordt momenteel ingenomen door een zwembad. Het werd gezet op de plaats van een kasteel, dat in 1965 afgebroken is om het zwembad te bouwen. Het kasteel werd gebouwd in 1783-1787. Voordien bevond zich ten zuiden van het onderzoeksgebied een burcht die teruggaat tot de 13de eeuw. Ten tijde van de burcht maakte het onderzoeksgebied deel uit van het park rond de burcht.

De aanwezigheid van Holocene en/of Tardiglaciale fluviatiele afzettingen bovenop de Pleistocene sequentie betekent dat archeologische informatie vanaf dan (ca. 10 000 jaar geleden) aanwezig kan zijn in het onderzoeksgebied. Gekende archeologische waarden in de omgeving van het onderzoeksgebied wijzen bovendien op de aanwezigheid van resten uit de steentijd en de Romeinse tijd. Gezien de gunstige landschappelijke ligging op de zuidelijke rand van de Wase cuesta, aansluitend op de Schelde en voorzien van enkele beken die uitmonden in de Schelde, is deze zone gedurende gans deze periode aantrekkelijk geweest.

2.4.5 Synthese

Deze synthese geeft de verhouding aan van het onderzochte gebied ten aanzien van zijn landschappelijke en culturele kader. Dit gebeurt aan de hand van een beantwoording van de vooropgestelde onderzoeksvragen.

Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?

De landschappelijke ligging van het onderzoeksgebied is erg gunstig voor bewoning in het verleden. Daarop wijzen gekende archeologische waarden in de onmiddellijke omgeving van het onderzoeksgebied, die dateren uit de steentijd en uit de Romeinse tijd. Sporen die ouder zijn dan het Holoceen of het Tardiglaciaal worden niet verwacht, omdat de quartaire afzettingen ter hoogte van het onderzoeksgebied uit deze periode stammen.

Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?

Ten vroegste vanaf de 13de eeuw kunnen we ons een specifiek beeld vormen van de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein. Vanaf dan bevindt zich net ten zuiden van het onderzoeksgebied namelijk een burcht en bevindt het onderzoeksgebied zich in de parkzone die zich rond de burcht uitstrekt. In 1783-1787 wordt de burcht vervangen door een kasteel, dat zich binnen het onderzoeksgebied bevindt. Dit kasteel wordt in 1965 afgebroken om plaats te maken voor het bestaande zwembad.

²¹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 157187, Wilfordkaai I, geraadpleegd op 14/05/2016

²² Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 39459, Temse DMDB 28, geraadpleegd op 14/05/2016

Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 39464, Temse DMDB 33, geraadpleegd op 14/05/2016

Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 39465, Temse DMDB 34, geraadpleegd op 14/05/2016

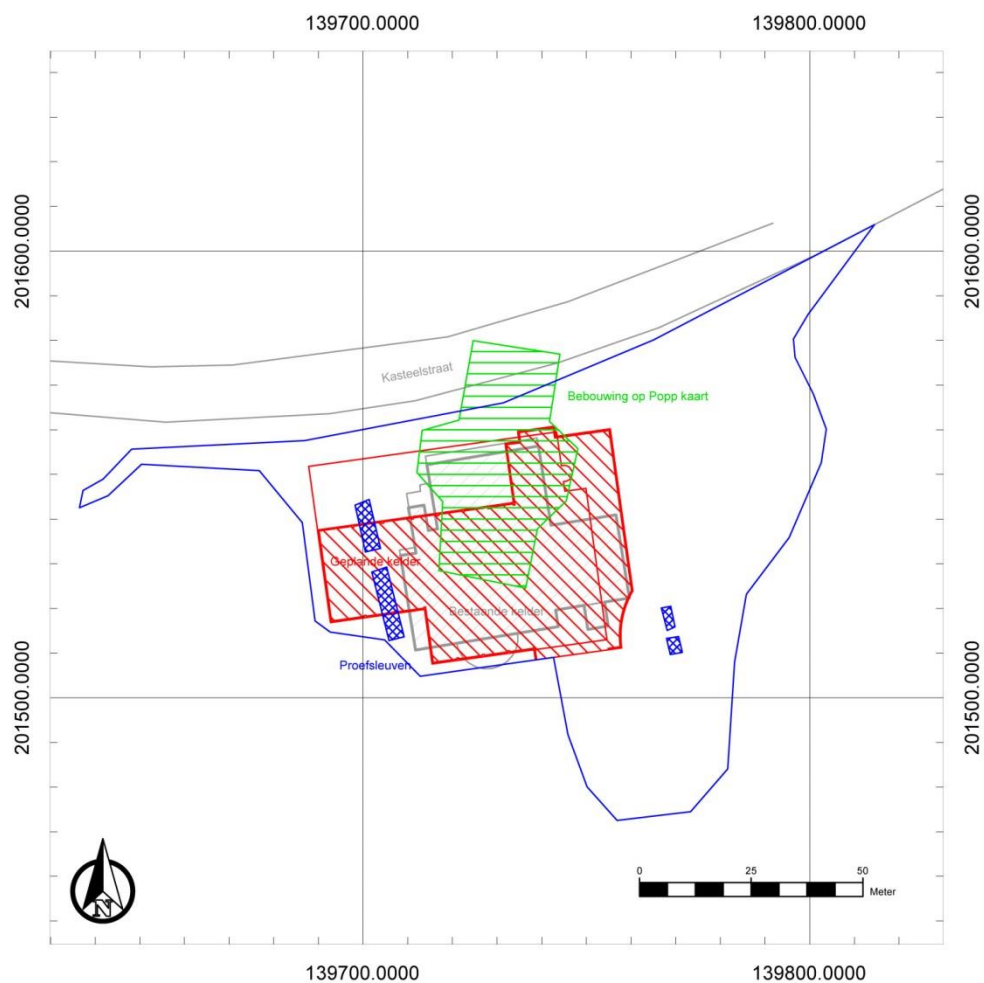
²³ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 32707, Lage Heirweg, geraadpleegd op 14/05/2016

²⁴ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 31655, Markt, geraadpleegd op 14/05/2016

Wat is de impact van de geplande werken?

De bouw van een nieuw zwembad wordt in de eerste plaats gekenmerkt door de aanleg van een nieuwe kelder met een oppervlakte van ca. 2290 m² en een verstoringsdiepte van ca. 4,00 m onder het maaiveld. De overige funderingen van het zwembad bestrijken een oppervlakte van ca. 700 m² en hebben een verstoringsdiepte van ca. 70 cm onder het maaiveld. Tot slot is in de zone rond het zwembad omgevingsaanleg gepland. Deze heeft een totale oppervlakte van ca. 5500 m² en een maximale verstoringsdiepte van ca. 50 cm onder het maaiveld.

De impact van de werken dient afgetoetst te worden aan de gekende verstoringen. In de eerste plaats is er de aanwezigheid van het huidige zwembad, dat reeds onderkelderd is. Het zwembad zelf heeft een oppervlakte van ca. 1700 m². De onderkelderde ruimte is ca. 1560 m² en ca. 6,00 m diep ten opzichte van het maaiveld.

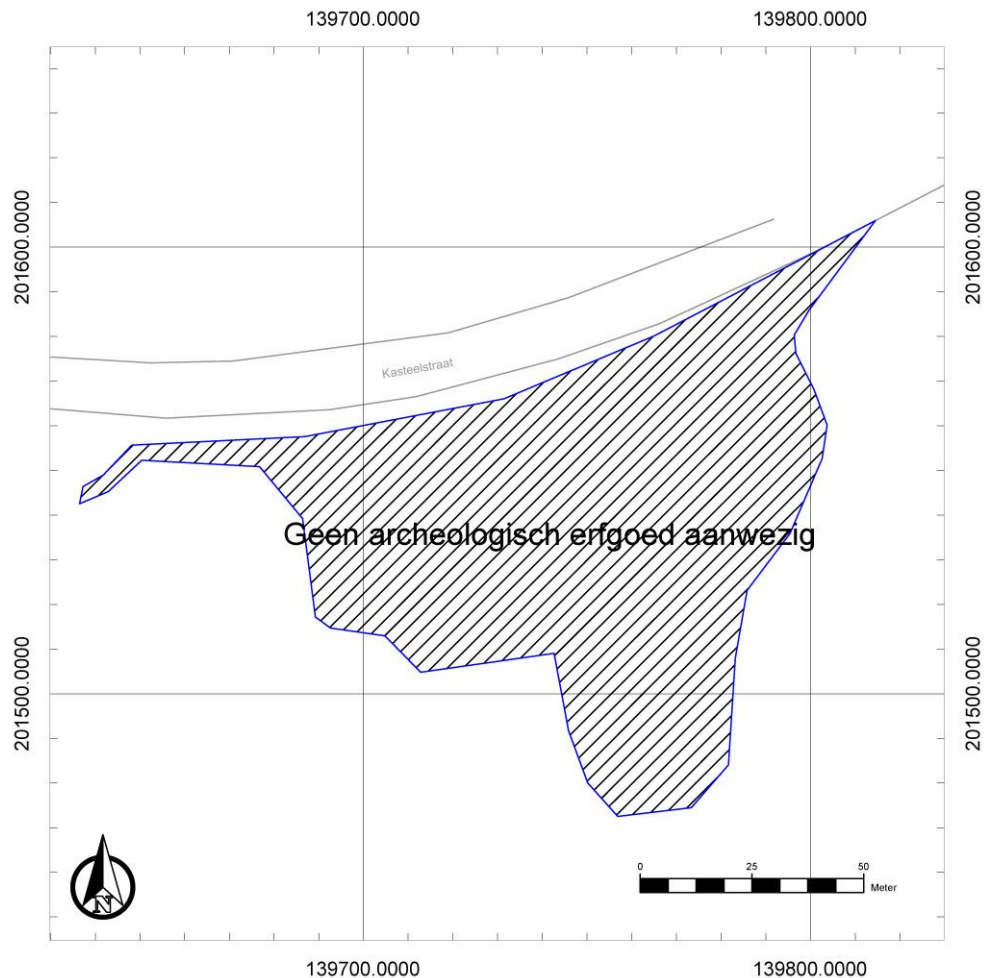
Figuur 25: Syntheseplan met de bebouwing aangegeven op de Popp kaart in groen, de bestaande kelder in grijs, de geplande nieuwbouw in rood en het uitgevoerde proefsleuvenonderzoek in blauw. Er zijn geen relevante landschappelijke kenmerken die aangegeven dienen te worden.

In de tweede plaats toont een proefsleuvenonderzoek dat in 2015 uitgevoerd werd ter hoogte van het zwembad aan dat de zone rond het zwembad tot op grote diepte (meer dan 3 m onder het maaiveld) verstoord is. De verstoring is te relateren aan de sloop van het kasteel in 1965. De conclusie van het uitgevoerde proefsleuvenonderzoek is dat zich ter hoogte van het zwembad en de zone errond geen archeologische site meer kan bevinden. Indien die in het verleden wel aanwezig was, dan is die vandaag de dag volledig verstoord.

Dit betekent dat de impact van de geplande werken op archeologisch vlak geen negatieve invloed zal uitoefenen. Het bodemarchief blijkt immers in het verleden reeds volledig verstoord.

2.4.6 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Na deze fase in het vooronderzoek volgt geen verder vooronderzoek, omdat op basis van de reeds uitgevoerde fase(s) van het vooronderzoek voldoende informatie gegenereerd is om een te bekrachtigen archeologienota op te maken die de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site afdoende staft.

Figuur 26: Kaart met aanduiding van de zone waar geen archeologisch erfgoed aanwezig is tot op een diepte van meer dan 3 m onder het maaiveld

Het uitgevoerde bureauonderzoek en het proefsleuvenonderzoek dat in het verleden uitgevoerd werd, volstaan om uitspraken te doen over het volledige terrein. Het is niet nodig om verder vooronderzoek uit te voeren omdat er geen potentieel op kennisvermeerdering aanwezig is.

Het onderzoeksgebied vertoonde potentieel op de aanwezigheid van archeologische resten uit de steentijd en de Romeinse tijd, alsook de resten van een kasteel uit het einde van de 18de eeuw. Ten aanzien van deze periodes was er dan ook mogelijk potentieel op kennisvermeerdering. Ten gevolge van de hoge graad van verstering van het bodemarchief binnen het onderzoeksgebied is er echter hoogstwaarschijnlijk geen archeologische site (meer) aanwezig binnen het onderzoeksgebied. Bijgevolg is er geen potentieel op kennisvermeerdering (meer) aan de hand van andere

onderzoeksmethodes, zoals landschappelijk booronderzoek, geofysisch onderzoek, veldprospectie, archeologische opgraving of natuurwetenschappelijk onderzoek.

Omwille van de afwezigheid van een potentieel op kennisvermeerdering worden de punten 7° en 8° van de Code van Goede Praktijk 12.5.1.3 niet verder uitgewerkt.

2.4.7 Samenvatting gericht op een gespecialiseerd publiek

Het bureauonderzoek toont dat het onderzoeksgebied gelegen is in de parkzone rond een burcht die mogelijk dateert uit de 13de eeuw. Na de afbraak van de burcht wordt op het einde van de 18de eeuw een kasteel gebouwd op de plaats van het huidige zwembad. Het kasteel werd afgebroken in 1965. Bij de afbraak van het kasteel en de bouw van het nieuwe zwembad blijkt het aanwezige bodemarchief grondig verstoord. Dit blijkt uit een proefsleuvenonderzoek dat uitgevoerd is in november 2015. De vastgestelde verstoring is erg omvangrijk. De onderzijde van de verstoring werd niet vastgesteld en reikt daarom minimaal 3 m onder het maaiveld. Dit betekent dat een eventueel aanwezige archeologische site omwille van de verstoring niet (meer) te verwachten is. Verwacht wordt dat verder archeologisch onderzoek op deze locatie geen nieuwe informatie meer zal aanbrengen. Op basis daarvan zijn geen verdere archeologische maatregelen vereist ten aanzien van de geplande ingreep.

2.4.8 Samenvatting gericht op een niet gespecialiseerd publiek

Het nieuwe zwembad is gelegen op de locatie van het huidige zwembad. Dat bevindt zich op zijn beurt op de plaats van een kasteel dat op het einde van de 18de eeuw opgericht werd. In 1965 werd het kasteel afgebroken om plaats te maken voor het huidige zwembad. Bij de sloop van het kasteel werd de bodem grondig verstoord, tot op grote diepte. Daardoor bevinden zich geen archeologische resten (meer) binnen de onderzoekszone.

3 Bibliografie

3.1 Publicaties

ECO-InSight, 2015: *Gemeentelijk ruimtelijk uitvoeringsplan 'stationsomgeving – waterfront – fase 2'. MER-Screeningnota in opdracht van de gemeente Temse*, Kalken.

Group Verbeke, 2015: *Rapport 2015-06-AD4W*, Sint-Eloois-Winkel.

Lauwers, B., s.d.: *Evaluatienota PIB Temse – Zwembad (2015/471)*, Sint-Niklaas.

Papin, K., 2015: *De burcht en het kasteel van Temse*, Temse.

Toen, H. (ed.), 1989: *Temse en de Schelde van ijstijd tot Romeinen*, Brussel.

3.2 Websites

Centrale Archeologische Inventaris (2016)
<https://cai.onroenderfgoed.be>

Databank ondergrond Vlaanderen (2016)
<http://dov.vlaanderen.be>

Geopunt Vlaanderen (2016)
<http://www.geopunt.be/>

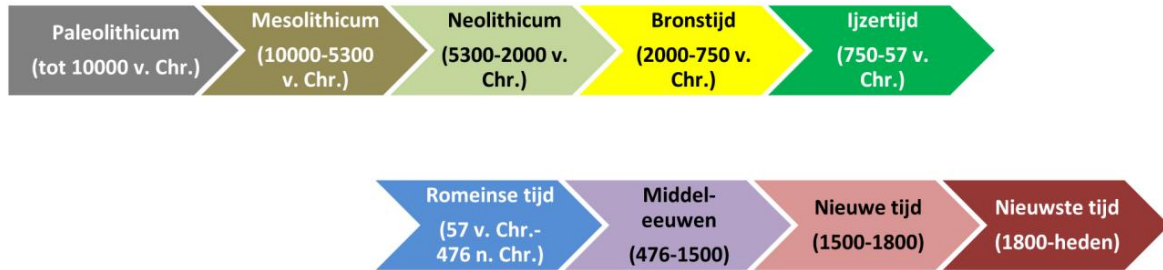
Inventaris Onroerend Erfgoed (2016)
<https://inventaris.onroenderfgoed.be>

Onderzoeksbalans Onroerend Erfgoed Vlaanderen (2016)
<https://www.onderzoeksbalans.be>

4 Bijlagen

4.1 Archeologische periodes

4.2 Plannenlijst

Plannenlijst bureauonderzoek: projectcode 2016E17

Plan-nummer	Type	Onderwerp	Aanmaak-schaal	Aanmaak-wijze	Datum
1	Kadasterplan	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	2015
2	Topografische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:10000	Digitaal	2009
3	Overzichtskaart	Verstoorde zones	1:1	Digitaal	14/06/2016
4	Bouwplan	Bestaande toestand	1:100	Digitaal	19/07/2004
5	Sleuvenplan	Proefsleuven archeologisch vooronderzoek	1:1	Digitaal	23/11/2015
6	Bouwplan	Ontwerpplan van de werken	1:1	Digitaal	Onbekend
7	Bouwplan	Inplantingsplan van de geplande werken	1:1	Digitaal	Onbekend
8	Bouwplan	Doorsnedes van de geplande werken	1:1	Digitaal	Onbekend
9	Overzichtskaart	Geplande toestand op bestaande toestand	1:1	Digitaal	14/06/2016
10	Hoogtemodel	Digitaal hoogtemodel terrein en omgeving	Onbekend	Digitaal	Onbekend
11	Doorsnede	Terreinverloop	1:20000	Digitaal	Onbekend
12	Bodemkaart	Locatie onderzoeksgebied	Onbekend	Digitaal	Onbekend
13	Historische kaart	Figuratieve kaart	Onbekend	Analoog	Begin 17de eeuw
14	Historische kaart	De burcht	Onbekend	Analoog	1639
15	Historische kaart	Ferraris	Onbekend	Analoog	1771-1778
16	Historische kaart	Popp	Onbekend	Analoog	1842
17	Bouwplan	Kelderplan	Onbekend	Analoog	1953-1963
18	Bouwplan	Opgegraven funderingen burcht	Onbekend	Analoog	1893
19	CAI-kaart	CAI vondstlocaties	Onbekend	Digitaal	2001-2016
20	Syntheseplan	Synthese	1:1	Digitaal	14/06/2016
21	Overzichtskaart	Geen archeologisch erfgoed	1:1	Digitaal	14/06/2016

4.3 Fotolijst

Fotolijst bureauonderzoek: projectcode 2016E17

ID	Type	Onderwerp	Vervaardiging	Datum
F1	Overzichtsfoto	Werkput 3	Digitaal	23/11/2015

ID	Type	Onderwerp	Vervaardiging	Datum
F2	Luchtfoto	Toestand terrein 2015	Digitaal	2015
F3	Prentbriefkaart	Kasteel	Analoog	1905